

залишається бар'єром на шляху активної участі НПП та здобувачів у міжнародних програмах та проектах, незважаючи на вжиті заходи.

Юлія Шутяк
Незалежний дослідник, рецензент, бізнес-консультант
(Брюссель)

ФОРМА VS ЗМІСТ: ЗМІЩЕННЯ АКЦЕНТІВ НА ШЛЯХУ ДО СКОПУСУ

Останнім часом в Україні посилюється тиск на науковців щодо підготовки та розміщення публікацій в іноземних журналах. Необхідність досягнення планових показників, виконання формальних критеріїв для отримання наукового ступеня, вченого звання чи просто уникнення звільнення змушують науковців поспіхом шукати вихід зі скрутного становища. При цьому за останні роки різними установами та організаціями були проведені тренінги, семінари, зустрічі, на яких пояснювалося, як подавати статтю, наприклад, в журнал, що індексується в базах даних Scopus або Web of Science. Ці заходи дали деякі позитивні результати, проте багато науковців залишаються там, де і були раніше, – перед прірвою невизначеності, яку треба подолати, щоб опублікуватися в іноземному журналі.

Одразу хочу зазначити, що, як в публікації 2014 року [1], так і сьогодні, мова йде не просто про якісь журнали, що видаються за межами України, а рецензовані журнали, які публікують статті високої якості. Практика останніх років наочно демонструє, що просто десь опублікуватися – взагалі не є проблемою. Опублікуватися в рейтинговому журналі – ось це завдання залишається для багатьох науковців серйозним бар'єром не лише в Україні, але навіть в тих країнах, де рівень розвитку науки суттєво випереджає вітчизняний. Саме тому ми детально розглянули ключові проблеми в підготовці таких публікацій в роботах Л. П. Бедратюка та Ю. В. Шутяк [1], а також в нещодавно підготовленій монографії «Шлях до Scopus'у» під заг. ред. Ю. В. Шутяк [2]. Проте вважаю за необхідне ще раз звернути увагу науковців до однієї проблеми, яка, на мій погляд, є найважливішою. Я цю проблему називаю «форма vs зміст».

На початку усього ажіотажу з міжнародними статтями в багатьох університетах були оперативно організовані курси англійської для того, щоб підготувати науковців для роботи з іноземними журналами. На жаль, часто-густо тривалість і інтенсивність курсів не дозволила їх відвідувачам досягти необхідного рівня знання іноземної мови, який потрібен для вільного читання статей англійською, а тим більше їх самостійної

підготовки. В цьому випадку очевидну перевагу мали більш молоді науковці, у яких була можливість краще вивчити мову в школі, університеті та на приватних курсах. Водночас старше покоління досвідчених кандидатів та докторів наук переважно залишилося стояти перед неподоланим мовним бар'єром.

Проте на мові проблеми науковців не закінчилися. Залишаються питання, як знайти журнал і як оформити для нього свою роботу. Нещодавно на онлайн зустрічі з викладачами та науковцями однієї кафедри саме питання, які стосуються форми дослідження та адміністрування процесу розміщення результатів дослідження, домінували в нашій дискусії. І тоді я зрозуміла, що необхідно зміщувати акценти: проблема форми і способу передачі результатів дослідження не повинна домінувати над суттю самого дослідження.

Тому сьогодні я хочу наголосити на важливості саме змісту дослідження, а не форми представлення його результатів. Для деяких це питання здається зрозумілим і таким, що не потребує обговорення. Проте ні, можемо спостерігати багато випадків, коли статті, підготовлені хорошою англійською і оформленні відповідно до вимог журналу, відхиляються редакцією. Це відбувається тому, що саме зміст дослідження є тією проблемою, яку необхідно долати в першу чергу.

Фокус на формулюванні цікавої дослідницької проблеми, методах дослідження, їх оригінальному поєднанні та правильному використанні є більш складним питанням, яке потребує постійних обговорень і глибших дискусій. Чому іноземний журнал має зацікавитися вашим дослідженням? Чи правильним було планування дослідження? Як ви можете переконати читача, що отримані результати є достовірними? Наскільки взагалі глибоко ви вивчали питання методології дослідження, критеріїв якості дослідження тощо?

Для подолання бар'єру «зміст дослідження», на мою думку, існує декілька способів, які можна використовувати разом або окремо, залежно від того, які з них є найбільш зручними для навчального закладу або окремого науковця. По-перше, необхідно постійно читати літературу, присвячену питанням методології дослідження та окремим методам дослідження. Науковці, які володіють достатнім рівнем англійської мови, мають можливість читати в оригіналі безліч книг і статей іноземних авторів, які на високому професійному рівні ведуть дискусії щодо філософських аспектів дослідження, доцільності використання окремих методів в сфері права, економіки, інших дисциплінах, щодо достовірності дослідження на основі опитування, інтерв'ю або ситуативного аналізу тощо. Водночас для тих науковців, які не володіють іноземною мовою, є також рекомендація – читати праці з філософії науки, опубліковані українською та російською, читати роботи вітчизняних соціологів, які

мають розвинуті навички використання, наприклад, методу опитування або інших методів дослідження соціальних явищ. Також є окремі перекладені праці іноземних науковців, які можуть послужити джерелом натхнення в вашій науковій діяльності.

По-друге, на мою думку, важливим є фокусування. Великі обсяги інформації не дозволяють охопити всі дисципліни і всі існуючі практичні та наукові проблеми в рамках однієї дисципліни. Тому для того, щоб розвинути глибокі експертні знання, які пізніше дозволять вам бачити оригінальні дослідницькі проблеми, необхідно сконцентруватися на вузькому колі питань. Те саме може стосуватися і методів дослідження. Доцільнішим може бути об'єднання зусиль з іншими колегами, які мають потрібні експертні знання.

По-третє, необхідним, на мою думку, є більш активне використання наукових статей при викладенні окремих навчальних дисциплін. Це є поширеною практикою викладання в західних університетах. Я особисто використовувала цей підхід при викладанні дисципліни «Економіка регіонів та регіональний розвиток». Такий підхід має декілька переваг як з педагогічної, так і наукової точки зору. Студенти мають можливість ознайомитися з найновішими досягненнями науки, привчаються працювати з науковою літературою. Водночас викладач, готуючись до пар, має також можливість ознайомитися з роботами колег, підходами до вивчення окремих питань і вже почати працювати над чернеткою власного дослідження.

Нарешті, необхідним є переформатування способу викладання дисципліни «Методологія наукового дослідження». Це можна зробити шляхом використання відкритих дискусій зі студентами та аспірантами та ширшого переліку матеріалів з різних дисциплін. Це дозволить молодим науковцям усвідомити те, що окремий метод дослідження – це не фіксована процедура, а підхід, який перебуває в процесі постійного обговорення і вдосконалення, і для того, щоб стати успішним і оригінальним науковцем, необхідно бути відкритим до постійних змін і вдосконалень.

Звісно, охопити всі особливості підготовки наукового дослідження і розвитку навичок дослідження в одній доповіді не є можливим. Можна сформулювати ще ряд інших рекомендацій і щодо критеріїв оцінки дослідження, і щодо командної роботи над дослідженням, і багатьох інших аспектів. Водночас сьогодні вважаю за необхідне ще раз наголосити на тому, що саме зміст, а не форма, є визначальним фактором успіху кожного науковця. Це питання потребує набагато більше уваги, ніж огляд умов публікації в окремому журналі. Такий підхід до науки вимагає також більше часу і глибшої роботи. Проте саме він приносить

стабільний довгостроковий результат і реальні перспективи розвитку окремих дослідників і української науки в цілому.

Література:

1. Бедратюк Л. П., Шутяк Ю. В. Процедура публікації результатів наукових досліджень в міжнародних рецензованих журналах. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6. Т. 1. С. 302–305.
2. Шлях до Scopus'у : Монографія / Шутяк Ю. В., Вус В. І., Ареш'єва А. В.; за заг. ред. Ю. В. Шутяк. Вінниця, 2021. 188 с.